

Post-coronaal Nederland

Science fiction in drie bedrijven

Nu we uiterst voorzichtig weer onze neus buiten de deur steken en eigenlijk niet weten hoe de toekomst eruit gaat zien is het misschien een kans om te gaan speculeren. Het zou natuurlijk dom zijn om de trends van vóór de corona weer op te pakken, maar een ding is zeker: de Lage Landen liggen laag en als naar verwachting de zeespiegel stijgt nog lager. Natuurlijk houden we pakweg tot 2050 de zaken nog wel onder controle, maar daarna zullen we ons meer en meer bewust worden van de dreiging van het water. Dus gaan we net doen of het al 2050 is en we dan naar voren gaan kijken. De stille strijd tussen de waterbouwkundige handhavers en de terugtrekkers wordt luider en luider met als centrale vraag hoe lang we nog doorgaan die met zinloze geldsmijterij. Dus ver voor het mogelijke moment, dat er echte wateroverlast gaat optreden, heeft dit invloed op de investeringen.

Proloog

Nederland had zichzelf vakkundig klem gereden

Aan de vooravond van de corona-crisis had ons land zichzelf inderdaad lelijk klem gereden, en wel op een baaiend aan fronten. Op het gebied van biodiversiteit en milieuhygiëne, tot uiting komend in de stikstof- en de Pfas-crisis. Op het vlak van de bestrijding van de uitstoot van broeikasgassen waar een half zacht klimaatakkoord de noodzakelijke maatregelen voor zich uit schuift. Op waterstaatkundig gebied door niet structureel te durven anticiperen op bodemdaling en zeespiegelstijging. Op economisch vlak door buitenproportioneel in te zetten mainports als Schiphol en Rotterdamse haven en op zogeheten 'topsectoren' als de intensieve exportveeteelt en de transportlogistieke sector. Begin 2020 waren deze crisisdossiers hopeloos vastgelopen. En toen kwam de Corona-crisis daar ook nog eens over heen.

Eerste bedrijf 2020 - 2050

Ontwaken, opruimen en ombouwen

We zijn in ieder geval dit jaar nog volop bezig om de veranderende verhoudingen tot ons door te laten dringen. Daarna wacht een dubbeltaak: opruimen waar mee gebroken moet worden of waarmogelijk ingrijpend ombouwen. Krimp is daarbij op veel terreinen onvermijdelijk.

Om te beginnen moeten de iconen van het Nederlandse bedrijfsleven aangepakt worden. =Daar zijn allereerst de iconen die slachtoffer dreigen te worden van de *Brexit*. Shell: delen we door midden in een olie/gashandel en een duurzaam deel (windenergie en dergelijke); het duurzame deel houden we in Nederland en de rest bouwen we af. Unilever: verdwijnt waarschijnlijk onvermijdelijk in de Brexit-versnipperaars. Hoogovens: nationaliseren en ombouwen tot gespecialiseerd klimaatbestendig staalproducent (fossielvrij, met waterstof en schroot) **[1]**.

=En dan zijn er de iconen die veroordeeld lijken tot de luimen van 'Brusse!'. KLM/ Airfrance: niet alleen vergroenen, maar ook krimp door in ieder geval de verplichting op te leggen alleen op bestemmingenbuiten Europa te vliegen. De Intensieve op export gerichte landbouw: krimp - de intensieve veeteelt door om te beginnen een reductie van 50% van de veestapel, de (glas)tuinbouw door ruimtelijke grenzen en duurzaamheidseisen te stellen - op beide fronten als startpunten voor verdere krimp, herstructurering en de transitie naar kringlooplandbouw.

Simultaan moet er nu al minimaal voorgesorteerd worden op meebeweeg-strategieën in verband met een versnelde zeewaterspiegelstijging [2]. Om te beginnen door vanuit waterstaatsogpunt kwetsbare zones van nieuwbouw te vrijwaren én ook nu alvast nader te onderzoeken welke waterstaatkundig kwetsbare zones ten noordwesten van de 'Drooglijn' in een volgend stadium van zeewaterspiegelstijging en intensivering van de rivierwaterafvoerfluctuaties het eerst in aanmerking komen voor selectieve sloop. Deze 'Drooglijn' loopt van Breda via Den Bosch, Nijmegen/ Arnhem, Utrecht, Amersfoort, Zwolle naar Groningen. Ten noordwesten daarvan Ten noordwesten daarvan gaan de luimen van het water meer en meer de agenda bepalen, ten zuidoosten daarvan is de situatie beter onder controle te houden. Die 'Drooglijn' zou heel goed de goudkust van de - late 21^e - eeuw zou kunnen worden.

Tweede bedrijf 2050 - 2075

De strijd tussen 'handhavers' en 'terugtrekkers'

In deze kwart eeuw tekent de ruggengraat van onze nieuwe ruimtelijke ordening zich af. Allereerst moet de waterrijke 'Hollandse trompet' eieren voor zijn geld kiezen. Die 'trompet' wordt gevormd een breed uiteinde bestaande uit Holland en Zeeland dat zich verder oostelijk via het rivierenland in Utrecht en Gelderland versmalt om uiteindelijk uit te lopen in het Duitse Rijnland. Economisch zal dit gebied zich exclusief gaan richten op de energie- en voedselproducent Noordzee enerzijds en het RijnRuhrgebied anderzijds. Door de opkomst van vooral de windenergie nemen de stromen fossiele energie als kolen en olie af. De havens functioneren eigenlijk alleen nog maar voor onderhoud aan de windmolenparken. Ook de containerstromen over rivieren en wegen krimpen. Er wordt overgeschakeld op assemblage van Europese producten. De import van buiten-Europese eindfabrikaten loopt terug omdat Europa mede dankzij robotisering waaronder 3D-printing tegen renderende condities in eigen achterland de maakindustrie voor de eigen markt weer kan terughalen [3]. Deze processen gaan natuurlijk heel geleidelijk, en de ruimtelijke ordening past zich op haar beurt vertraagd op aan. Mondjesmaat worden de nieuwbouwprogramma's terug geschroefd en her en der in en om Groene Hart en Rivierengebied krijgt de dynamiek van het water meer ruimte. Maar vanuit waterstaatkundig oogpunt gaat dat allemaal niet snel genoeg voor de kwetsbare kustgewesten Holland en Zeeland. Want het water komt sneller dan gedacht. En zo ontstaan er twee kampen in de waterstaatkundige discussie: het kamp van de 'handhavers' en de partij van de 'terugtrekkers'.

Anders is de ontwikkeling in de landsdelen ten zuiden en ten noorden van de 'trompet'. Daar heeft men niet te lijden onder economische krimp en niet of in ieder geval beduidend minder te vrezen voor groeiend waterbezwaar. Brabantstad had Randstad Holland al sinds de jaren 90 van de vorige eeuw economisch weten te evenaren en groeit economisch, demografisch en stedenbouwkundig als kool. Het Noorden heeft zich nog niet weten te ontpoppen tot een echte 'Noorder-Randstad', maar dit noordelijke perspectief op wordt in deze kwart eeuw wel een steeds prominenter thema in het planologische debat, hier ook langs de lijnen van de stammenstrijd tussen de 'handhavers' en de 'terugtrekkers'.

Kortom er zit verandering in de lucht.....

Derde bedrijf 2075 - 2100

Doorbraak op en achter de 'Drooglijn'

Die verandering breekt door als in het laatste kwart van de eeuw de stijging van de zeewaterspiegel echt in een stroomversnelling komt. Gelukkig heeft Nederland al in de tweede kwart van de eeuw voorgesorteerd op versnelde stijging van de zeewaterspiegel later in de eeuw en was een aanzienlijk deel van verstedelijkingsgroei zich verschoven naar Brabantstad dankzij voorspoedige economie daar. De ruimtelijke ruggengraat waarvan de contouren in de voorafgaande halve eeuw stukje bij beetje zichtbaar waren geworden wordt nu helder en evenwichtig vorm gegeven. Dan wordt het zaak de bakens echt te verzetten door rigoureuus en consequent te kiezen voor terugtrekken op en achter de Drooglijn. Zo wordt de Drooglijn als de nieuwe grens. De Zeeuwsch/Hollandse wadden zijn ontstaan. Noorder Randstad en Brabantstad zijn volwassen geworden. Dan wordt de 'Drooglijn' nieuwe goudkust. De verkeerslogistiek strategisch gelegen kooppunten op die lijn groeien uit tot de nieuwe trekpaarden van een inmiddels over de hele linie verduurzaamde economie. Knooppunten die als schakels functioneren met grensoverschrijdende stedelijke configuraties: Breda met de Vlaamse Ruit, Den Bosch met Eindhoven en vandaar met de [orografisch] linker Rijnsoever van Rijn-Ruhr, stadsregio Arnhem - Nijmegen met de rechteroever, Zwolle met de driehoek Twentestad - Münster - Osnabrück, Goningen- Assen met Oldenburg - Bremen. Zulke grensoverschrijdende regio's zijn mogelijk geworden omdat de Verenigde Democratische Regio's van Europa inmiddels werkelijkheid geworden zijn.

in

Epiloog

Het post-coronale Nederland

Maar het zou ook op zijn minst een tikje anders kunnen lopen als bijvoorbeeld klimaatverandering en versnelde zeespiegel aanvankelijk doorzetten maar in de tweede helft van de eeuw afzwakken, niet alleen dankzij het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen maar door een algehele verduurzaming van economie en samenleving. Dan kan een cultuur ontstaan waarin ruimte komt voor wezenlijk andere grondhouding. In de huidige discussie ligt nu nog steeds sterk de nadruk op de strategie van het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen en veel minder op de strategie van het meebewegen met de luimen van het water, al wint de laatste benadering de laatste tijd wel snel terrein. In beide strategieën bestaat de neiging ex- dan wel impliciet uit te gaan van een antropocentrische benadering. In de anti-broeikasgassen-strategie is die neiging in bepaalde opzichten misschien nog wel het sterkst. Daar lijkt het geloof in de gehanteerde wetenschappelijke prognoses het krachtigst beleden, het ontzag voor de mogelijkheden van het menselijk vernuft natuurlijke processen in al hun complexe consequenties voor de menselijke soort bijna feilloos te kunnen doorgronden het grootst. De strategie van het meebewegen lijkt die neiging tot een zekere overschatting van het cognitieve minder te vertonen, lijkt eerder openingen te bieden om nieuwe inzichten en technieken te kunnen paren aan een intuïtief respect voor een natuur waarin de mens slechts één schakeltje is en zeker geen directeur of rentmeester. De vroomste rentmeesters ontpoppen zich immers niet zelden tot de meest onwaarachtige potentaten. Een gewaarschuwd mens telt in dit verband gelukkig voor twee. Gewaarschuwd voor de hybris van de cowboys van de Angelsaksische neoliberale economie én voor de hovaardij van de Rijnlandse rentmeester-predikanten.

Noten

[1]

Hier komt het klimaatbestendige staal Uit: *De Ingenieur* van 11 mei 2020; zie link:

https://www.deingenieur.nl/artikel/hier-komt-het-klimaatbestendige-staal?fbclid=IwAR2FEsH9a4Llf5xXVXB7FNls8EcZBHq7O3lBrreOoELCqfE2-rSb_EVR4mc

[2]

Marjolijn Haasnoot, Ferdinand Diermanse, Jaap Kwadijk, Renske de Winter, Gundula Winter, **Strategieën voor adaptatie aan hoge en versnelde zeespiegelstijging - Een verkenning**

Deltares 2019; zie link:

<https://www.deltacommissaris.nl/deltaprogramma/documenten/publicaties/2019/09/30/verkenning-deltares--strategieen-voor-adaptatie-aan-hoge-en-versnelde-zeespiegelstijging>

[3]

Zie o.m.: **Hoe leefbaar wordt de smart city ? 3D-printing en de Waaierstad** in het Dubbelkrimp-kwartaaljournaal winter 1017/2018, zie link: <http://www.dubbelkrimp.nl/downloads/winter-2018/BerichtenDigiruimtelijkfrontWinter201718.pdf>